

Niskanen Ulla

Voiko tätä lukea? Sopimattomuuden ja ympäristökasvatuksen tarkastelua lastenkirjallisuudessa

Kasvatustieteen kandidaatintyö
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Opetus- ja kasvatusalan tutkinto- ohjelma
Varhaiskasvatus
2022

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Voiko tätä lukea? Sopimattomuuden ja ympäristökasvatuksen tarkastelua lastenkirjallisuudessa Ulla Niskanen

Kandidaatin tutkielma 30 sivua

Maaliskuu 2022

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää ympäristökasvatuksen ja lastenkirjallisuuden yhteyttä niin menneessä kuin nykyajassa sekä tarkastella onko olemassa lapsille sopimatonta lastenkirjaa. Tutkimus on toteutettu kuvailevana, narratiivisena kirjallisuuskatsauksena. Tutkimukselle on asetettu kaksi tutkimuskysymystä, joiden kautta ilmiöitä käsitellään. Tutkimuskysymykset ovat: *Millä tavoin ympäristökasvatuksen aiheita on käsitelty lastenkirjallisuudessa? Millainen on lapselle sopimaton lastenkirja?*

Ympäristökasvatus on sisällytetty opetussuunnitelmiin varhaiskasvatuksesta ylemmille kouluasteille saakka. Varhaiskasvatuksella on ainutlaatuinen rooli kasvattaessa ilmastonmuutoksen vuosikymmeninä syntyneitä sukupolvia. Lapset altistuvat mainonnalle ja eri tuotemerkeille elämänsä alusta lähtien. Ilmastoaiheet ovat paljon esillä niin julkisessa keskustelussa kuin eri medioissakin.

Tässä tutkimuksessa saadut tutkimustulokset osoittavat, että ympäristökasvatuksen aiheet ovat olleet läsnä lastenkirjallisuudessa kautta-aikain. Ensimmäiset eläinaiheiset vertauskuvalliset sadut faabelit sekä suomalaisen kirjallisuusperinteen klassikot kietoutuvat luonnon ja eläinten ympärille. Nykyisin ympäristökasvatuksen aiheista kirjoitetut kirjat käsittelevät monipuolisesti esimerkiksi kestävän kehityksen ja kiertotalouden, ilmastonmuutoksen sekä turkistarhauksen aiheita.

Tämän tutkimuksen mukaan lastenkirjat sisältävät piilomerkityksiä ja politiikkaa. Tarinaan on aina piilotettu jokin opetus tai ideologia. Lapselle sopimaton lastenkirja on kirja, jonka aihetta lapsi ei ole valmis käsittelemään tai kirja on lapselle liian pelottava. Aikuiselta vaaditaan herkkyyttä huomioida lapsesta, milloin kyseinen kirja ei sovellu luettavaksi. Tutkimuksen tulosten mukaan lastenkirjallisuudesta on kiistatonta hyötyä lapsen kehitykselle. Lastenkirjallisuuden lukeminen lapselle kehittää tämän vuorovaikutustaitoja, empatiakykyä, kielen kehitystä, moraalikäsitteitä sekä tarjoaa tukea vaikeisiin arjen tilanteisiin.

Avainsanat: lastenkirja, kuvakirja, ympäristökasvatus.

Sisältö

1 Johdanto	4
2 Tutkimuksen lähtökohdat.....	6
2.1 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteutus	6
2.2 Tutkimuskysymykset.....	7
2.3 Aineistonkeruu.....	9
3 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys.....	10
3.1 Lastenkirja	10
3.2 Kuvakirja	11
3.3 Ympäristökasvatus.....	11
3.3.1 <i>Ympäristökasvatuksen käsitteen määrittely ja taustaa</i>	<i>11</i>
3.3.2 <i>Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksen menneissä ja nykyisissä opetussuunnitelmissa.....</i>	<i>12</i>
4 Tutkimuksen tulokset.....	14
4.1 Ympäristökasvatuksen aiheet lastenkirjallisuudessa	14
4.2 Lastenkirjallisuuden piilomerkitykset ja sopimattomat lastenkirjat	16
4.2.1 <i>Lastenkirjallisuus varhaiskasvatuksen perusteissa</i>	<i>16</i>
4.2.2 <i>Kuvakirjat lapsen kehityksen tukena.....</i>	<i>17</i>
4.2.3 <i>Lastenkirjallisuuden piilomerkitykset.....</i>	<i>18</i>
4.2.4 <i>Sopimattomat lastenkirjat.....</i>	<i>20</i>
5 Yhteenveto	23
6 Pohdinta.....	25
6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka.....	26
Lähteet	28

1 Johdanto

Tämän kirjallisuuskatsauksen aihe on kaksijakoinen. Tutkimukseni tavoitteena on luoda kuva ympäristökasvatuksen teemojen käsittelystä lastenkirjallisuudessa sekä tunnistaa sopimattoman lastenkirjan piirteitä. Syvennyn tutkimuksessani varhaiskasvatuksen ympäristökasvatukseen sekä lastenkirjallisuuden historiaan. Lastenkirjallisuuden lajeista erityisen tarkastelun alla ovat leikki-ikäisille suunnatut kuvakirjat. Pohdin tutkielmassani, onko olemassa lapsille sopimatonta lastenkirjaa ja millaista hyötyä kuvakirjojen lukemisesta on lapsen kehitykselle.

Moderniin pedagogiikkaan sisältyy halu luoda parempi tulevaisuus, kulttuuri sekä yhteiskunta kasvatuksen avulla (Värri, 2018, s. 31). Ympäristökasvatus on aihe, joka on kiinnostanut minua yliopisto-opintojeni alusta saakka. Näen kasvatuksen olevan tärkeässä asemassa ilmaston lämpenemistä vastaan taisteltaessa sekä paremman ja kestävämmän tulevaisuuden luomisessa. Kari Raivion (2019) mukaan ilmastonmuutoksen ongelmavyöhytiin kuuluvat esimerkiksi: väestön ja talouden kasvu, kaupungistuminen, autoistuminen, turismi, globaalit pikaruokaketjut, hiilidioksidi, keskilämpötilan nousu, tuhotulvat, sademetsät, valtamerten ekosysteemit, sekä luonnon monimuotoisuus (Raivio, 2019, s. 166–171).

Yhdistyneiden kansakuntien (UN) jäsenmaat, mukaan lukien Suomi sitoutuivat vuonna 2015 Agenda 2030- kestävä kehityksen tavoitteisiin. Agenda sisältää 17 tavoitetta, joiden avulla pyritään talouden, ympäristön sekä ihmisten hyvinvoinnin kannalta kestävään kehitykseen. Keskeisin tavoite on äärimmäisen köyhyyden poistaminen (UN, 2015). Englanniksi näitä tavoitteita kutsutaan nimellä Sustainable Development Goals (SDG). Lapset altistuvat kirjavalle markkinointiviestinnälle television ja sosiaalisen median kautta. Mainontaa on myös kadunvarsilla, elokuvissa sekä peleissä. Jopa pienet lapset tunnistavat paljon erilaisia tuotemerkkejä (Rajala, Kemppainen, Lehtomäki & Lipponen, 2020, s. 281). Nykylapset kasvavat yltäkylläisyyden ja ylikulutuksen aikakaudella. Ilmaston lämpeneminen tulee vaikuttamaan erityisesti heidän ja heidän lastensa tulevaisuuteen.

Valitsin työlleni tämän aiheen, sillä työskennellessäni päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajan opintojeni aikana kuulin lauseen, joka sai minut ajattelemaan. Päiväkodissa, jossa tällöin työskentelin, järjestettiin ympäristöviikko, jonka aikana päiväkodin henkilökunnan oli määrä lukea lapsille ympäristökasvatuksen aiheista kirjoitettuja kuvakirjoja. Keskustellessani kirjoista ja tulevasta viikosta työkavereideni kanssa, pohti heistä yksi sitä, tulisiko tällaisia kirjoja lukea

lapsille. Hän ajatteli kirjojen olevan liian surullisia ja ahdistavia. Tämä herätteli minua pohtimaan: Onko olemassa sopimatonta lastenkirjaa ja minkälaisia kirjoja ympäristöaiheista on lapsille kirjoitettu? Näiden ajatusten pohjalta lähdin työstämään tätä kirjallisuuskatsausta.

2 Tutkimuksen lähtökohdat

Kuvaan seuraavaksi tutkimukseni lähtökohtia ja toteutusta sekä valitsemaani tutkimusmenetelmää. Tämän jälkeen avaan tutkimuskysymyksieni muotoutumisprosessia ja määrittelen kaksi päätutkimuskysymystäni.

2.1 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteutus

Tutkimukseni tavoitteena on pyrkiä selvittämään narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla, kuinka luontoaiheita on esitetty lastenkirjallisuudessa ja millaisia piirteitä sopimattomat lastenkirjat mahdollisesti pitävät sisällään. Perehdyn tutkimuksessani myös lastenkirjallisuuden sekä ympäristökasvatuksen historiaan, sillä koen, että ilmiön ymmärtäminen vaatii aina myös sen historiaan tutustumista. Näin toteaa myös Salminen (2011), sillä hänen mukaansa narratiivinen kirjallisuuskatsaus pyrkii helppolukuiseen lopputulokseen ja sen avulla pyritään muun muassa kuvailemaan käsiteltävän aiheen historiaa.

Ari Salminen (2011) asettaa kirjallisuuskatsauksen tekemisen syiksi olemassa olevan teorian kehittämisen sekä uuden rakentamisen. Kirjallisuuskatsauksen avulla tutkitaan jo tehtyä tutkimusta. Salminen nostaa esiin sen, että kirjallisuuskatsaus ei ole koskaan kirja-arvostelu, sillä kirja-arvostelut eivät sisällä kriittistä tarkastelua (Salminen, 2011). Tutkimusta tehdessä on ensiarvoisen tärkeää tutustua valitusta aiheesta aiemmin kirjoitettuun kirjallisuuteen (Metsämuuronen, 2003, s. 9). Tämä tutkimus toteutui kuvailevana kirjallisuuskatsauksena.

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus aloitetaan tutkimuskysymyksen määrittelyllä. Tämän jälkeen valitaan ja rajataan aineisto, minkä jälkeen rakennetaan kuvailua. Lopuksi tarkastellaan tuotettua tulosta. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus pyrkii ilmiön ymmärtämiseen kuvailun avulla (Kangasniemi ym., 2013). Tutkimukseni noudattaa tätä Kangasniemen ym. (2013) edellä mainittua rakennetta.

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta nimitetään joskus traditionaaliseksi kirjallisuuskatsaukseksi. Näin ollen se on kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä yleisimmin käytetty. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei noudateta tarkkoja ja tiukkoja sääntöjä. Siinä käytetään laajoja aineistoja eikä myöskään aineiston valintaa rajata metodisia sääntöjä noudattaen (Salminen, 2011 s.7).

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan itsessään jakaa vielä kahteen erilaiseen orientaatioon, jotka ovat integroiva sekä narratiivinen katsaus (Salminen, 2011). Tämä tutkimus on toteutettu narratiivisena katsauksena. Heikkisen (2018) mukaan englannin kielen sana *narrative* voidaan suomeksi kääntää kertomuksellisuudeksi tai kerronnallisuudeksi. Salmisen (2011) mukaan narratiivinen katsaus on kirjallisuuskatsauksista metodisesti kevyin. Se pyrkii helppolukaiseen lopputulokseen ja sen avulla pyritään kuvailemaan käsiteltävän aiheen historiaa tai antamaan mahdollisimman laaja kuva aiheesta (Salminen, 2011).

Heikkisen (2018) mukaan narratiivisuutta voidaan käyttää myös kuvailtaessa käytetyn aineiston laatua. Tämän onnistumista tarkastellessa kiinnitetään huomiota tekstin kertomusmuotoiseen kielenkäyttöön ja kerrontaan tekstilajina. Narratiivisen tekstin ei tule sisältää selkeää juonta, vaan sen tulee olla kerrontamuotoista (Heikkinen, 2018, s. 180). Pysin tutkimukseni kielenkäytöllä kerronnalliseen tekstilajiin, koska se kuuluu narratiivisen tutkimuksen peruluonteeseen.

2.2 Tutkimuskysymykset

Käytin tutkimuskysymyksieni muotoilussa ja rajauksessa Jaakko Hintikan (2001) interrogatiivimallia. Se on tieteellisen päättelyn malli, jonka pääidea on varsin yksinkertainen. Malli toimii siten, että tutkimuksen alkaessa henkilöllä on taustatietoa aiheesta. Tämän jälkeen henkilö tunnistaa tutkimusongelman taustatietojensa pohjalta ja alkaa etsiä tähän vastausta. Joskus ongelma ratkeaa jo tässä vaiheessa täysin henkilöllä jo olevan pohjatiedon perusteella. Toisinaan ongelman ratkaistakseen tulee henkilön kysyä kysymyksiä. Tarvittava tieto määrittää kysymykset, joita on järkevää kysyä. Näiden kysymyksien muodon määrittää taustatieto sekä ongelma, johon ratkaisua haetaan (Hintikka, J. 2001, s. 119–121).

Tutkimukseni alkuvaiheessa minulla oli opintojeni antamaa taustatietoa ympäristökasvatuksesta, myös oma kiinnostukseni aihetta kohtaan oli lisännyt tuntemustani. Lastenkirjallisuuteen liittyvää taustatietoa minulla oli vähemmän, mutta minulla oli oletus siitä, että luontoaiheita on käsitelty lastenkirjallisuudessa kautta aikain. Jari Metsämuurosen (2003) mukaan aiemmista tutkimuksista on mahdollista muodostaa kuva kysymyksestä, johon olisi hyvä löytää vastaus. Aihepiirin suorat aiemmat tutkimukset voivat suunnata tutkimusta ohjaavien tutkimusongelmien tai hypoteesien asettamista. Hyvä kysymys on usein kuitenkin parempi kuin hyvä vastaus (Metsämuuronen, 2003, s.8). Lähdin etsimään tietoa aiemmista tutkimukseni aiheista tehdyistä

tutkimuksista ja perehdyin lastenkirjallisuuden historiaan, tämä ohjasi kysymyksenasetteluprosessiani.

Aluksi olin kiinnostunut siitä, millaiset ympäristökasvatukseen liittyvät lastenkirjat mielletään lapsille sopimattomiksi. Kuitenkin tutkimukseni alettua koin, että aihetta olisi vaikeaa lähestyä kirjallisuuskatsauksena, sillä suoranaista tutkimusta aiheesta ei käsittäakseni ollut tehty. Mielestäni olisi tarkoituksenmukaisempaa kerätä tietoa aiheesta kyselyn tai haastattelun keinoin. Tällöin tulosten käsittely vaatisi tilastollisia tutkimusmenetelmiä. Hintikan (2001) mukaan, kaikessa tieteellisessä tiedonhaussa lähes tärkeintä kysymyksen esittäjän kannalta on kysymysten ennakoitavuus. Esimerkkinä hän käytti oikeussalia, jossa lakimiehet eivät koskaan esitä selkeää kysymystä vastaajalle, jota he eivät osaisi ennakoita (Hintikka, 2021, s. 119–120). Kuten Hintikan (2011) mukaan edellä todettiin, on kysyttävän kysymyksen vastauksen ennakoitavuuteen kiinnitettävä huomiota. Ennakoin vastauksen tähän hahmottelemaani kysymykseen olevan epätarkka ja repaleinen, joten päätin muodostaa uuden kysymyksen. Moilasan ja Räihän (2018) mukaan tutkimusongelmat muokkaantuvat ja täsmentyvät tutkijan esiymmärryksen tarkentuessa ja syventyessä. Tutkimuksen edetessään tutkija hylkää entisiä kysymyksiään, syventää ja täsmentää olemassa olevia kysymyksiä sekä huomioi oman työnsä mahdollista pinnallisuutta (Moilanen & Räihä, 2018, s. 56). Näiden periaatteiden pohjalta hylkäsin ensimmäisen tutkimuskysymykseni ja muotoilin kaksi uutta kysymystä.

Päätutkimuskysymykseni joihin kirjallisuuskatsauksessani etsin vastausta ovat: *Millä tavoin ympäristökasvatuksen aiheita on käsitelty lastenkirjallisuudessa? Millainen on lapselle sopimaton lastenkirja?* Kysymyksiä on yhden sijasta useita, sillä haluan muodostaa laajan kuvan tutkimastani ilmiöstä. Koen, että minulla oli tutkimukseni aloittaessani käsityksiä mahdollisista vastauksista näihin kysymyksiin ja valmis tutkimukseni sekä vahvasti että lisäsi ymmärrystäni.

Näen tutkimusongelmani olevan kaksijakoinen. Näin ollen lopulliset tutkimuskysymykseni koskevat ympäristökasvatuksen aiheiden näkyvyyttä lastenkirjallisuuden historiassa ja nykypäivässä sekä sopimattomia lastenkirjoja. Pienempiä tutkimuskysymyksiä, joiden avulla selvittän vastausta päätutkimuskysymyksiini ovat: *Millaisia piilomerkityksiä lastenkirjat sisältävät? Millaista hyötyä kuvakirjojen lukemisesta on lapsen kehitykselle?*

2.3 Aineistonkeruu

Metsämuurosen (2003) mukaan tulisi aihepiiriin perehtyä riittävästi ennen tutkimustiedon keräämistä. Jos aiheeseen ei perehdytä ennen lähteiden hakua ja valitsemista, on mahdollista, että jokin ilmiön kannalta tärkeä osa jää kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle. Valittu kirjallisuus tarjoaa tutkimukselle teoreettisen pohjan, jonka avulla voidaan keskittyä keskeisiin ongelmiin (Metsämuuronen, 2003, s.10). Moilasen ja Räihän (2018) mukaan tutkimuksessa ja sen rakentumisessa aineiston ja esitettyjen kysymysten tulee vastata toisiaan. Narratiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää aineistona monenlaisia eri aineistotyyppisiä (Hänninen, 2018 s. 192).

Aineistonkeruussa tässä tutkimuksessa käytin apuna aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia sekä ammattikirjallisuutta. Aiheesta tehtyjen aikaisempien julkaisujen lähdeluetteloja käytettiin tämän työn aineiston löytämisessä. Valitsin aineistoksi aikaisintaan 2000-luvulla julkaistuja teoksia, lukuun ottamatta kolmea vanhinta lähdetä, joiden julkaisuvuosi oli 1998. Rajasin käyttämäni tieteelliset artikkelit vertaisarvioituihin artikkeleihin. Valtaosa käytetystä aineistosta koostui julkaistusta ammattikirjallisuudesta sekä toimitetuista teoksista. Etsin aineistoa käyttäen Oulun kirjastojen OUTI- sivustoa sekä Oulun yliopiston kirjaston Oula-Finna- sivuja.

3 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimuksessa käytettävät tärkeät työkalut, eli käsitteet, pohjautuvat kirjallisuudesta löytyvään teoriaan (Metsämuuronen, 2003, s.10). Paneudun ensimmäisenä lastenkirjojen yläkäsitteeseen, jolloin käsittelen erilaisia lastenkirjan julkaisumuotoja sekä tyylilajeja. Syvennyn tutkielmassani myös kuvakirjan ja ympäristökasvatuksen käsitteisiin. Valitsin lastenkirjallisuuden lajeista tutkielmassani tarkasteltavaksi erityisesti kuvakirjat juuri niiden ikäsuuntautumisen vuoksi, sillä oma kiinnostukseni sekä opintoni suuntautuvat varhaiskasvatukseen. Kuvakirjat ovatkin suunnattuja leikki-ikäisten peruskirjoiksi (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 40–41). Tutkimukseni rajautuu varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön. Jakkulan (2008) mukaan varhaiskasvatus antaa pohjan lapsen kehitykselle. Lapsen ensimmäisen kolmen elinvuoden aikana hänen persoonallisuutensa sekä vuorovaikutustaitonsa kehittyvät huomattavasti. Kun kasvattaja tuntee lapsen kehityksen taitekohdat, kykenee hän tukemaan lapsen kehitystä ja toteuttamaan mielekästä kasvatustoimintaa (Jakkula, 2008, s. 33).

3.1 Lastenkirja

Lastenkirja on terminä monimuotoinen. Se sisältää ajatuksen siitä, että kirja on kirjoitettu aikuisen sijasta lapselle. Lapsuus määritellään eri maissa eri tavalla. Suomessa lapsesta tulee aikuinen tämän täytettyä 18 vuotta (Mustola, 2014, s. 8–10). Lastenkirjoilla on pitkät perinteet ja nykypäivänä lastenkirjallisuuden tarjonta on laajaa. Kirjoja julkaistaan monissa eri formaateissa kuten esimerkiksi äänikirjoina, pistekirjoina, selkokirjoina ja perinteisinä kirjoina. Eri nimityksiä erilaisille lastenkirjoille on monia ja näitä ovat esimerkiksi; kangas-, kylpy-, lelu-, kurkistus-, kuvatehoste-, kuvasana-, puuha sekä tietokirjat (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 71–82). Vaikka lastenkirjallisuus on ensisijaisesti suunnattua lapsille, lukevat sitä kaikenikäiset (Mustola, 2014, s. 15). Lastenkirjoilla, etenkin alle kouluikäisille lapsille suunnatuilla, on aina myöskin aikuislukijakunta. Tähän ryhmään kuuluu kirjastonhoitajia, lapsilleen kirjoja lukevia vanhempia sekä muita lastenkirjojen parissa työskenteleviä aikuisia (Ylönen, 2014, s. 219). Katri Karasman ja Pirjo Suvilehdon (2014) mukaan lastenkirjallisuus on taidetta, joka kulkee vanhemmalta lapselle jättäen jälkeensä unohtumattomia elämyksiä.

3.2 Kuvakirja

Heikkilä- Halttusen (2016) mukaan kuvakirjalla tarkoitetaan leikki-ikäisen lapsen peruskirjaa. Näissä teksti ja kuva ovat tasapainossa toisiinsa nähden. Kuvakirjan sivumäärä on jaollinen kahdeksalla, tämä selittyy painoarkkien määrällä. Ihanteellisesti kuvat tukevat tekstiä, mutta kertovat myös tekstiä täydentäviä asioita. Kuvakirjaa lukiessa sivun kääntäminen pitää sisällään jännitysmomentin ja länsimaisissa kuvakirjoissa tarina etenee vasemmalta oikealle. Vasen sivu kertoo yleensä hyviä asioita ja oikealla sivulla esiintyy ongelmia ja vastoinkäymisiä. Tämä järjestys mahdollistaa jännityksen säilymisen sivua käännettäessä. Kuvakirjojen tunnelmat vaihtelevat ja joidenkin lukeminen voi olla aikuiselle hengästyttävää ja kirjan vauhti voi olla kiihtyvä. Toisissa kirjoissa on rauhallinen tempo, joka mahdollistaa pysähtymisen hetkeen. Tyypillisin sankari kuvakirjassa on suurisilmäinen ja pörröinen eläinhahmo, johon lasten on helppoa samaistua (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 40–41). Kirjan kuvitus kehuu kirjan tekstiä. Se laajentaa kirjoitettua tekstiä, tuo hahmoja, ympäristöjä sekä tapahtumia eloon. Kuvituksen avulla voidaan kutsua nuori lukija tarkastelemaan kirjaa läheisesti (Parkes, 1998 s. 46–47). Kuvakirja on aina myöskin taideteos, joka heijastaa omaa aikaansa (Heininmaa, 2011, s. 143).

3.3 Ympäristökasvatus

Perehdyn aluksi ympäristökasvatuksen historiaan, minkä jälkeen määrittelen sen käsitteenä. Sitten tutustun siihen varhaiskasvatuksen menneissä ja nykyisissä opetussuunnitelmissa.

3.3.1 Ympäristökasvatuksen käsitteen määrittely ja taustaa

Cantellin, Arnio-Linnanvuoren sekä Tanin (2020) mukaan ympäristökasvatus sai alkunsa, kun ihmisten huoli ympäristöä kohtaan kasvoi. Amerikkalainen biologi Rachel Carlson julkaisi vuonna 1964 kirjan nimeltä *Silent Spring*. Tämän teoksen katsotaan aloittaneen ympäristöliikkeen. Kirja kertoo DDT-nimisen kasviensuojeluaineen aiheuttamasta lintujen kuolemasta. Lisäksi Neuvostoliitossa vuonna 1986 tapahtuneen Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden voidaan katsoa vaikuttaneen suomalaisten ympäristöhuoleen (Cantell, Arnio-Linnanvuori, & Tani, 2020, s. 10–11).

Parikka- Nihdin sekä Suomelan (2014) mukaan ympäristökasvatuksen käsitettä on pyritty määrittelemään vuosikymmeniä. Ympäristökasvatus määritellään nykyisin kasvatukseksi, jonka ta-

voitteena on lisätä ympäristömyönteisiä asenteita sekä saada ihmiset tiedostamaan oma riippuvuutensa ympäristöstä. Ensimmäinen ympäristökasvatusohjelma laadittiin 1972 yhdistyneiden kansakuntien järjestämässä konferenssissa Tukholmassa. Ympäristökasvatus määritellään kasvatukselliseksi toiminnaksi, joka tukeutuu kestävän kehityksen arvopohjaan ja metodeihin (Pariikka-Nihti, Suomela 2014, s. 19–20). Ympäristökasvatuksen voidaan katsoa pitävän sisällään kestävän kehityksen, ilmastokasvatuksen, monikulttuurisuuden sekä globaalikasvatuksen aiheita ja termejä (Cantell ym., 2020, s. 13–16).

Kaasinen (2020) nostaa esille näköäistin liiallisen korostumisen ympäristökasvatuksessa. Hänen mukaansa moniaistinen lähestymistapa tukee oppimista ja uusien asioiden muistamista. Ympäristökasvatusta voi siis toteuttaa koskettamalla, haistelemalla, maistelemalla ja kuuntelemalla. Ympäristökasvatus on lapsille luontaisesti kiinnostavaa, sillä lapset ovat kiinnostuneita ympäristöstään ja sen ilmiöistä (Kaasinen, 2020 s. 130–131). Näin ollen päiväkodin oma pihamaa tai lähiympäristö toimivat hyvinä paikkoina toteuttaa ympäristökasvatusta.

3.3.2 Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksen menneissä ja nykyisissä opetussuunnitelmissa

Eeva-Leena Onnismaan sekä Maiju Paanasen (2019) artikkelin *Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmatradition muotoutuminen Suomessa 1970-luvulta 2010-luvulle* mukaan suomalaisissa varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa on ollut merkintöjä ympäristötavoitteista jo vuodesta 1975. Heidän mukaansa sosiaalihuollituksen laatiman *Iloiset toimintatuokiot* -ohjauksmuistion keskeisiä aiheita ovat esimerkiksi minä ja perhe, lähiympäristöni, ravintoni sekä vuodenajat. Vuonna 1972 voimaan astunut esikoulun opetussuunnitelma sisältää kielen kehityksen, matematiikan, luontoon ja yhteiskuntaan perehtymisen, musiikin, liikunnan, kuvaamataidon sekä askartelun sisältöalueet (Paananen & Onnismaa, 2019, s. 196–198).

Aikaisempien opetusmuistioiden sekä muiden ohjaavien asiakirjojen jälkeen Suomessa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa on säädellyt opetushallituksen (OPH) laatima varhaiskasvatuksen opetussuunnitelma (OPH, 2018). Tätä opetussuunnitelmaa kutsutaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiksi (2018). Koen varhaiskasvatussuunnitelman olevan tärkein varhaiskasvatuksen opettajan työtä ohjaavista dokumenteista. Tästä syystä halusin tutustua varhaiskasvatussuunnitelmaan ja selvittää, mitä ympäristökasvatukseen liittyvää suunnitelmaan on kirjattu.

Varhaiskasvatuksen perusteissa ympäristökasvatuksen tehtäväksi määritellään lasten valmiuksien kehittäminen, jotta he ymmärtäisivät oman lähiyhteisönsä monimuotoisuutta ja oppisivat toimimaan siellä. Tätä tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä katsomusten ja median näkökulmasta. Lapsia tulee ohjata tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetuissa ympäristöissä. Ympäristökasvatuksen tavoitteeksi asetetaan lasten luontosuhteen vahvistaminen, vastuullisen toiminnan edistäminen ympäristössä, sekä heidän ohjaamisensa kohti kestäväää elämäntapaa (OPH, 2018, s. 44–47).

Ympäristökasvatus jaetaan varhaiskasvatuksen perusteissa kolmeen osa-alueeseen: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Varhaiskasvatukseen tulee tarjota myönteisiä luontokokemuksia, jotta lapsen ympäristösuhde vahvistuisi ja hän pääsisi nauttimaan luonnosta. Luonnon ilmiöitä voidaan havainnoida eri vuodenaikoina eri aisteja käyttäen; oppimista tukevat keskustelut ja tehtävät tutkimukset. Lapsille opetetaan luontoon liittyviä käsitteitä ja niiden käyttöä. Eläin- ja kasvilajien tunnistamista harjoitellaan, jolloin lasten luonnontuntemus vahvistuu. Lapsia kiinnostavista aiheista voidaan myös opetella etsimään tietoa. Luonnossa voidaan kokea esteettisiä kokemuksia sekä rauhoittua (OPH, 2018, s. 47).

Varhaiskasvatuksen perusteiden mukaan (OPH, 2018) ympäristökasvatuksessa lapsia ohjataan kunnioittamaan eläimiä, kasveja ja luontoa. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvan ympäristökasvatuksen tulisi edistää lasten kasvua kestävään elintapaan sekä tarvittavien taitojen harjoittelusta. Tarvittavia taitoja ovat muun muassa ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen, kierrätys ja kiertotalous, roskaton retkeily sekä kohtuullisuus ja energian säästäminen. Lapsia siis ohjataan ymmärtämään tekojen vaikutuksia (OPH, 2018, s. 47). Ympäristökasvatuksen tärkeys ja tarpeellisuus on näin ollen varsin selvää. Päiväkodissa tapahtuva ympäristökasvatus antaa lapselle kyvyn ymmärtää luontoa, halun suojella sitä ja oppia nauttimaan siitä.

4 Tutkimuksen tulokset

Tämä luku kokoaa yhteen löytämäni vastaukset asettamiini tutkimuskysymyksiin. Käsitellen aluksi ympäristökasvatuksen aiheiden näkyvyyttä lastenkirjallisuudessa sen historiassa kuin nykyisyydessäkin. Tämän jälkeen tarkastelen piilomerkityksiä sekä sopimattoman lastenkirjan aihetta. Lopuksi erittelen, kuinka lapsen kehitys hyötyy lastenkirjallisuudesta ja määrittelen miten varhaiskasvatussuunitelma (OPH, 2018) käsittelee lastenkirjallisuutta.

4.1 Ympäristökasvatuksen aiheet lastenkirjallisuudessa

Ensimmäisessä tulokappaleessani vastaan toiseen päätutkimuskysymykseeni: *Millä tavoin ympäristökasvatuksen aiheita on käsitelty lastenkirjallisuudessa?* Koen, että ymmärtääkseni tutkimaani ilmiötä oli luonnollista aloittaa katsauksella sen historiaan.

Heikkilä- Halttusen (2016) mukaan lastenkirjallisuus on syntynyt kasvatuksellisiin tarpeisiin. 1700- ja 1800- luvuilla oltiin kiinnostuneita lastenkirjallisuuden pedagogisuudesta. Kuitenkin yleinen keskustelu alkoi hiljalleen pitää tärkeänä myös lastenkirjojen taiteellisuutta. Sata vuotta sitten lastenkirjojen perimmäinen tarkoitus oli opettaa lasta, eivätkä ne pyrkineet viihdyttämään. Sotien jälkeen lastenkirjojen lapsikuva uudistui: lapset saivat kyseenalaistaa aikuisten auktoriteettia sekä leikkiä. 1970–1980- luvuilla lastenkirjojen teemat käsitelivät maailman hättää ja luonnonkatastrofeja, joiden ratkaisu vieritettiin lasten hartioille. Nykyisissä lastenkirjoissa luotetaan lapseen ja tämän kykyyn käsitellä kiperiäkin asioita. On kuitenkin tärkeää, että kirjojen aiheita käsitellään aikuisen kanssa keskustellen. Vuosituhannen vaihteessa tunnekasvatuksesta on tullut suosittu kuvakirjoissa käytetty teema (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 56).

Lastenkirjallisuuden historiaan perehtyessäni ymmärsin satujen olevan olennainen osa sitä. Sadut ovat eurooppalaisen sanataiteen lajeista vanhimpia. Kansankertomusten tutkijat ovat jaotelleet sadut eläin-, ihme-, legenda-, novelli- sekä pilasatuihin. Vanhimpina satujen lajeina pidetään faabeleita eli eläinsatuja sekä ihmesatuja (Suojala & Karjalainen, 2001, s. 6). Laakson, Lahtisen sekä Heikkilä-Halttusen (2011) mukaan faabelit ovat luontoon liittyviä opettavaisia satuja, jotka käsittelevät yhteiskunnan ideologioita ja poliittisia kysymyksiä.

Suomalainen kirjallisuus on kautta aikain kietoutunut luonnon ympärille. Aleksis Kiven klassikoteoksessa *Seitsemän veljestä* (1870) päähenkilöt asuvat Jukolan talossa ja pakenevat koskemattomaan korpeen sekä rakentavat metsään pirtin. Zacharias Topeliuksen lasten- ja nuor-

tenkirjallisuus sekä sen jälkeiset teokset käsittelevät monipuolisesti ekologian, luonnonhistorian sekä eläimien ja ihmisten vuorovaikutusta (Laakso, Lahtinen & Heikkilä-Halttunen, 2011, s. 9) Jo 1800-luvun kirjallisuudessa on nähtävissä huoli luonnon puolesta ja siitä, miten elää sen kanssa sopuoinnussa. 1960-luvun ympäristöheräämisen vaikutukset olivat laajat ja kyseisen ajan vaikutukset näkyvät yhä edelleen lasten- ja nuortenkirjallisuudessa (Laakso ym., 2011, s. 9–10)

Nykypäivänä modernia ympäristöhuolta kantavia teoksia on olemassa paljon. Nykykirjojen aiheita ovat esimerkiksi turkistarhaus, eläintensuojelu, ympäristönsuojelu, kierrätys sekä ilmastomuutos (Laakso ym., 2011 s. 10). Etsiessäni luontoaiheisia kuvakirjoja Oulun kaupungin kirjastosta yllätyin, kuinka paljon tällaisia ympäristökasvatuksen teemoihin liittyviä kirjoja oli saatavilla. Tämä selittyi sillä, että Laakson ym. (2011) mukaan voidaan puhua ekologisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden aallosta, vaikka nämä aiheet ovat kuitenkin olleet aina läsnä kirjallisuudessamme. Niin aikuisten kuin lastenkin kirjallisuudessa luonnon voidaan nähdä toimivan tapahtumapaikan lisäksi kankaana, jolle inhimillisiä pelkoja, ideologioita sekä toiveita projisoidaan (Laakso ym., 2011, s. 15).

Ympäristökasvatukseen soveltuva kirja sisältää luontosanastoa ja luontoon liittyviä teemoja. Tällöin kirjaa luettaessa lapsi oppii uutta luonnosta ja hänen aikaisemmat tietonsa aktivoituvat ja laajenevat. Jos kirjan lukemiseen yhdistetään jokin muu käytännön toiminta, laajentuu hänen ymmärryksensäkin (Helenius & Korhonen, 2008). Tällaista toimintaa voisi esimerkiksi olla päiväkodin pihalla eläviin hyönteisiin tutustuminen.

Aikuisen tulee ohjata lasta kehittämään omaa ajatteluaan. Kehitystä tapahtuu esimerkiksi aikuisen järjestämien leikkien ja tutkimuksien aikana. Teoreettinen ja käytännöllinen tieto sekä taito lisääntyvät ollessaan vuorovaikutuksessa toisiinsa. Esimerkiksi taidetta voidaan käyttää tiedon tarkastelukulmana. On hyödyllistä tuoda käsitteitä ja teoreettista tietoa lapsen tietoisuuteen, vaikka lapsi ei niitä ymmärtäisikään. Lapsi yhdistelee aikaisempia tietojaan juuri oppimiensa kanssa, jolloin hänelle merkityksellinen käsite alkaa muodostua. Uusi tieto sulautuu vanhaan jo olemassa olevaan tietoon. Tämän prosessin jälkeen lapsi voi itse käyttää käsitettä laajemmin (Helenius & Korhonen, 2008, s. 158). Soveltaakseni edellä mainittua Heleniuksen ja Korhosen (2018) teoreettisen ja käytännöllisen taidon lisääntymisen periaatetta, näkisin lastenkirjallisuuden tarjoavan hyvän työkalun tähän prosessiin. Esimerkiksi ympäristökasvatuksen kirjoja luettaessa lapsi oppii termejä ja teoreettista tietoa. Kun nämä kirjassa esiin nousseet asiat heräävät

eloon esimerkiksi metsässä, kykenee lapsi yhdistämään teoriaa ja käytäntöä toisiinsa. Näin olen lapsi muodostaa uusia merkityksellisiä käsitteitä. Lastenkirjallisuuden historiaan ja nyky-lastenkirjojen ympäristökasvatuksen aiheisiin perehtymisen jälkeen käsittelen sopimattomia lastenkirjoja ja piilomerkityksiä.

4.2 Lastenkirjallisuuden piilomerkitykset ja sopimattomat lastenkirjat

Tämä osio pyrkii vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseeni: *Millainen on lapselle sopimaton lastenkirja?* Vastauksen muodostuessa tarkastelen myös pienempiä tutkimuskysymyksiäni. Ympäristökasvatuksen teemat kulkevat mukana myös näissä tuloksissa.

Ennen sopimattomien kirjojen käsittelyä koen tarpeelliseksi tarkastella kuvakirjojen käytön hyötyjä varhaiskasvatuksessa. Ymmärtääkseni haitallista tai sopimatonta kirjaa ja kyetäkseni vastaamaan päätutkimuskysymyksiini koin tarpeelliseksi selvittää vastauksen pienempään tutkimuskysymykseeni: *Millaista hyötyä kuvakirjojen lukemisesta on lapsen kehitykselle?* Tutustun aluksi varhaiskasvatussuunnitelman (OPH, 2018) osioihin, jotka käsittelevät lastenkirjallisuuden käyttöä varhaiskasvatuksessa, jonka jälkeen perehdyn varhaiskasvatuksessa käytettävän lastenkirjallisuuden hyötyihin.

4.2.1 Lastenkirjallisuus varhaiskasvatuksen perusteissa

Varhaiskasvatussuunnitelma (OPH, 2018) nimeää lapsen kielellisen kehityksen yhdeksi viidestä oppimisen alueesta. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvan toiminnan tulisi vahvistaa lapsen kielellisten taitojen, valmiuksien sekä identiteetin kehittymistä. Tätä kehitystä tuetaan lukemalla erilaisia tekstejä. Tekstien lukeminen auttaa lasta havaitsemaan eroja puhutun ja kirjoitetun kielen välillä sekä tukee kielen käyttötaitojen vahvistumista. Varhaiskasvatuksessa tulisi käydä kiireettömiä keskusteluja, lukea ja kertoa tarinoita, jotta lapsi oppii uusia käsitteitä ja kykenee pohtimaan tekstien ja sanojen merkityksiä (OPH, 2018, s. 40–43).

Varhaiskasvatuksessa tulee käyttää vaihtelevia ja sanallisesti rikkaita tekstejä. Lastenkirjallisuuden tutustutaan monipuolisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan useita kertoja vierailujen järjestäminen kirjastoon (OPH, 2018). Olen myös itse vierailut varhaiskasvatuksen opetusharjoittelujeni aikana kirjastossa lapsiryhmän kanssa. Näillä vierailulla olemme ryhmän kanssa päässeet kuulemaan kuvakirjojen lukuhetkiä. Sadut ja niiden käyttö varhaiskasvatuksen toiminnassa mainitaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH, 2018) useasti.

Satuja voidaan käyttää esimerkiksi leikkiä ja liikuntaa rikastuttavana tekijänä. Pedagogisessa toiminnassa voidaan käyttää satujen lisäksi esimerkiksi musiikkia, kuvataidetta ja leikkiä sekä tehdä vierailuja lähiympäristöön (OPH, 2018 s. 44).

4.2.2 Kuvakirjat lapsen kehityksen tukena

Varhaiskasvatussuunnitelman (OPH, 2018) asettamien tavoitteiden jälkeen tarkastelen kuvakirjojen tarjoamia hyötyjä lapsen kehitykselle. Heikkilä-Halttusen (2016) mukaan kuvakirjat opettavat lapselle tunteiden tunnistamista sekä empatiaa. Näin kirjojen lukeminen auttaa heitä huomioimaan omia sekä toisten tunteita. Tutkimustulosten mukaan varhaislapsuuden lukuharrastus kasvattaa lapsen sanavalmiutta ja kyvykkyyttä toimia muiden kanssa. Lapsen hyvä tunnesanasto ja sosiaalisuus kulkevat usein käsi kädessä: sosiaalisilla lapsilla on usein hyvä tunnesanasto ja he myös suhtautuvat empaattisesti muihin (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 49).

Realistisissa lasten kuvakirjoissa aiheena ovat usein arjen vaikeat tilanteet, kuten sisarusten välinen kateus, pimeän pelko, potalle opetteleminen tai nukkumaanmenoon liittyvät viivytelyt ja vaikeudet. Nykykirjoissa ei pelätä näyttää kirjojen hahmoja rumina. Äidit saavat olla väsyneitä ja lapset kiukkuisia (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 50). Näin kuvakirjat antavat myös voimaa aikuisille. Perheen koti voidaan kuvata sotkuisena ja lasta nukuttavan, itse nukahtavan vanhemman ponnistelut nähdä samastuttavina. Kuvakirja on myös aina sitä lukevan aikuisen ja tai vanhemman kirja. Aikuisen lukiessa lapselle on tilanteessa aina mukana myös hoivaava ulottuvuus. Kirjat myös laajentavat lasten käsitystä elämästä. Nykyaikana julkaistaan paljon täsmäkirjoja, jotka tarjoavat ratkaisua, tukea ja konkreettista apua erilaisiin arjen kriiseihin ja pitkäkestoisiin traumoihinkin. Näin voidaan nähdä, että kuvakirjojen aiheet ovat laajentuneet ja ne käsittelevät vaikeitakin aiheita (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 49–52).

Kuvakirjat auttavat lasta tunnistamaan oikean ja väärän ja opettavat lapselle moraalialia. Hyvä kuvakirja voi käsitellä aikuisen mielestä vaikeasti puheeksi otettavaa aihetta rakentavasti ja hienovaraisesti. Teemakirjaa voidaan käyttää alustuksena aiheeseen, jonka jälkeen keskustelu käynnistyy kuin luonnostaan (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 52).

Lastenkirjojen, erityisesti kuvakirjojen käyttö hyödyttää siis lapsen kehitystä monella eri osa-alueella. Kuvakirjoja voidaan esimerkiksi käyttää varhaiskasvatuksen opetuksessa käsiteltävien aiheiden alustukseen, tunnetaitojen kehittämiseen, antamaan käsitystä elämästä sekä opettamaan lapselle oikeaa ja väärää. Uskallan todeta, että jokaisessa suomalaisessa päiväkodissa on

lastenkirjoja. Päiväkodit tekevät myös yhteistyötä kirjastojen kanssa ja vierailuja niihin kehoitetaan järjestämään (OPH, 2018). Kirjoja ei kuitenkaan tarvita valtavaa määrää, sillä lapsi hyötyy myös saman kirjan uudelleen lukemisesta.

Parkesin (1998) mukaan saman kuvakirjan lukeminen useita kertoja tarjoaa lapselle aina erilaisen kokemuksen. Jokaisella kerralla, kun lapsi palaa tekstin pariin joko itsenäisesti tai kokeenemman lukijan kanssa, on lapsen reagointi erilainen. Kirjan tullessa tutummaksi lapselle kehittyä hänen kielellinen ymmärryksensä ja lapsen vuorovaikutus tilanteessa lisääntyy. Toistuvien lukukokemusten jälkeen lapset alkavat yhdistellä eri kirjojen sisältöjä keskenään ja muodostavat yhteyksiä tekstin ja tosielämän välillä. Luettu teksti sekä kirjan kuvitus tarjoavat lapselle vihjeitä, joita lapsi tulkitsee sen hetkisen ymmärryksensä mukaan. Lapset myös lainaavat kirjoissa kuulemaansa kieltä omiin tarkoituksiinsa. Näin ollen kirjat muodostavat merkityksiä, joita lapsi oppii yhdistämään omaan elämäänsä (Parkes, 1998, s. 45).

Jos lapsi ei osaa itse lukea, on kirjan pariin palaaminen myös aikuisesta tai muusta lukutaitoisesta henkilöstä kiinni. Lapsi kykenee itse selailemaan kirjaa ja katselemaan sitä, mutta vuorovaikutukselliseen lukukokemukseen vaaditaan aina myös toinen osapuoli. Tilanteissa, joissa saman kirjan pariin palataan useampia kertoja, korostuvat tällöin lukijan omat intressit. Näitä intressejä ovat lukijan aiempi tuntemus kuvakirjan aiheesta, aiemmat kokemukset kirjan äärellä sekä lukijan omat tarkoitusperät, eli miksi kirjan pariin palataan (Parkes, 1998, s. 45). Jatkossa työskennellessäni varhaiskasvatuksessa en kuuntele lasten soraääniä saman kirjan lukemisesta uudestaan, vaan uskallan tarttua siihen, sillä tiedän tästä olevan hyötyä heidän kehitykselleen. Tutustuin tätä tutkielmaa tehdessäni muutamaan kuvakirjaan ja huomasin ihanteellisen pituuden yhdeltä istumalta luettavalle kirjalle olevan noin 16–24 sivua. Kyseisen mittaisen kirjan lukemiseen ääneen menee mielestäni maksimissaan 15 minuuttia, joka on pienelle lapselle sopivan mittainen aika, sillä lyhyen kirjan jälkeen keskittymiskykyä on jäljellä vielä muuhunkin opetukseen.

4.2.3 Lastenkirjallisuuden piilomerkitykset

Seuraavaksi syvennyn lastenkirjojen piilomerkityksiin. Tässä osioissa pyrin vastaamaan pienempään tutkimuskysymykseeni: *Millaisia piilomerkityksiä lastenkirjat sisältävät?* Piilomerkityksellä tarkoitetaan tässä asiayhteydessä ikään kuin tarinan taustavoimaa tai ”varjoa”. Ylösen (2014) mukaan lastenkirjallisuuden voidaan nähdä pitävän sisällään juuri tällaisen ”varjon”. Tämä ”varjo” on kirjaa kirjoittaneen aikuisen tarinaan sisällyttämä piilomerkitys, jonka avulla

syvällisiä asioita voidaan tarkastella pinnallisen lapsekkaan raamin lävitse (Ylönen, 2014, s. 218). Myös Heininmaan (2011) mukaan sadunomaisen tarinan ja värikkäiden kiinnostavien kuvien sisään voidaan piilottaa opetus. Tällainen kirja vaikuttaa lapsen maailmankuvaan sekä asenteisiin. Ensimmäisten lapsille suunnattujen kirjojen tarkoitus oli opettaa, mutta nykypäivän kirjoissa tämä on muuttunut (Heininmaa, 2011, s. 144).

Joskus lastenkirjoissa voidaan nähdä myös poliittisia häivähdyksiä. Koko ihmisen elämänpiiri koostuu pienistä politiikan osista. Riukulehdon (2001) mukaan sitä on uskonnossa, perheessä ja jopa ruokailutottumuksissamme. Poliittikka näyttäytyy kuitenkin aina ihmisten välisessä toiminnassa. Poliittisuus lastenkirjallisuudessa ei ole suoranaista kerrontaa puolueista ja vaaleista. Kirjoissa poliittisuus on häivähdyksinä, jotka ovat sisällytettynä tarinaan. Kyseessä on useimmiten jonkun poliittisen aatteen tahallinen tai tahaton esittelemine, levittäminen, kannattaminen tai vastustaminen. Riukulehdon (2001) mukaan politiikkaa on juuri lastenkirjoissa, sillä ne kirjoitetaan valistuksen ja kasvatuksen takia. Hänen mukaansa kunnan lastenkirjailija toimii näiden periaatteiden mukaan ja näin ollen tähtää tekstillään siihen, että niitä lukevista lapsista kasvaa kunnollisia kansalaisia (Riukulehto, 2001, s. 8–9).

Näin ollen lastenkirjallisuuden teokset sisältävät aina jonkin merkityksen, oli se sitten poliittinen tai opetuksellinen. Laakson ym. (2011) mukaan kirjallisuus kantaa aina sisällään erilaisia ideologisia merkityksiä, vaikka sen aiheena ei selkeästi olisikaan mikään poliittinen tai yhteiskunnallinen teema (Laakso ym. 2011). Lastenkirjojen aiheet kehittyvät ja muuttuvat alati. Kirjoille on tyypillistä, että ne ilmestyessään edustavat nykyhetkeä vanhempia arvoja, asenteita sekä maailmankuvaa (Laakso ym., 2011). Heikkilä- Halttusen mukaan kuvakirjoja tehdään nykyisin kaikista elämän aiheista ja ilmiöistä. Kuvakirjat myös innostavat aikuisia ja lapsia keskustelemaan kirjojen aiheista ja ne voivat herättää keskustelua myös lasten kesken (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 49).

Esimerkkinä tällaisesta keskustelua herättävästä kirjasta nostan esille Stuart Marriotin (1998) tulkinnan englantilaisen Anthony Brownen kirjoittamista kuvakirjoista. Kuvakirjoissa vanhemman (erityisesti isän) ja lapsen välinen suhde on usein verrannollinen ihmisen ja vangitun eläimen väliseen suhteeseen. Näissä kuvakirjoissa lapsi ikään kuin tarkastelee vanhempaansa etäältä saamatta tähän lämmintä kontaktia. Brownen kirjat päättyvät moraaliseen ristiriitaan. Niissä vierailaan eläintarhassa ja kirjan päätteeksi lukija jätetään epämukavien moraalisten kysymysten ääreen. Kirjassa esiintyvä lapsi kysyy pahan unen nähtyään vanhemmaltaan näkevätköhän eläimet unia. Kirjasta heräävät kysymykset pohtivat esimerkiksi sitä, millaisia todisteita

meillä on siitä, että ihmiset ovat moraalisesti ylempänä muita lajeja sekä ketä voimme oikeastaan pitää petoina (Marriott, 1998, s. 10–12). Kirjailija on selkeästi näitä kuvakirjoja kirjoittaessaan halunnut herättää keskustelua aikuisen ja lapsen välillä ja saada kirjan äärellä olijat pohtimaan eläinten kohtelua ja sen oikeutuksia.

4.2.4 Sopimattomat lastenkirjat

Seuraavaksi syvennyn sopimattomien lastenkirjojen aiheeseen. Pienille lapsille suunnatut kirjat luovat ympäröivästä maailmasta hieman liioitellun harmonisen kuvan. Esimerkkinä Heikkilä-Halttunen (2016) käyttää nykylasten luontosuhdetta, joka kuvataan lasten kirjallisuudessa yhä läheisenä ja ihannoituna, vaikka todellisuudessa lapset eivät juurikaan ole tekemisissä villin luonnon kanssa, eivätkä he tunnista monia eläin- ja kasvilajeja. Kaikki vanhat lastenkirjat eivät nykypäivänä luettuna sovi enää yhteiskuntamme raameihin. Tämä haastaa lapselle kirjaa lukevaa aikuista pohtimaan, tulisiko ”poliittisesti epäkorrekti” kirja jättää lukematta (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 111–113).

Aikuiselta tarvitaan herkkyyttä havaita, milloin lapsi on valmis työstämään vaikeita aiheita. Akuutin kriisin tapahtuessa saattaa lapsi hyötyä päinvastaisesta kirjasta. Esimerkiksi erotilanteissa lapsen turvattomuutta ja lohduttomuutta voidaan lievittää päinvastaista aihetta käsittelevällä kirjalla. Tällainen voisi Heikkilä Halttusen (2016) mukaan olla esimerkiksi kirja, jossa eläinmot näyttävät rakkautta ja hoivaa poikastaan kohtaan. Eeva- Liisa Kronqvistin (2011) mukaan myös päiväkotikäiset lapset tuntevat stressiä. Heidän yleisin stressin aiheensa on ensisijaisesta hoitajastaan erossa oleminen. On pystytty todistamaan, että varsinkin heikkolautuisessa varhaiskasvatuksessa lasten stressitasot nousivat iltapäivää kohden. Lapsi tarvitsee varhaiskasvatuksessa apua aikuiselta, joka huomioi hänet ja hänen tunteensa sekä auttaa säätelemään niitä. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida lasten varhaiset stressintunteet ja luoda hänelle turvallinen tilanne, jotta stressireaktio ei pitkittyisi (Kronqvist, 2011. s. 25). Näin ollen pientenkin lasten kyetessä tuntemaan stressiä tulee varhaiskasvatuksen henkilöstön luoda turvallisia tilanteita, mielestäni tällaisia tilanteita voivat esimerkiksi olla kirjojen yhdessä lukeminen.

Marleena Mustolan (2014) mukaan on vaikeaa selvittää kirjaa lukiessa, onko kirjaa todellisuudessa kirjoitettu lapsille. Tätä pohiessani mieleeni nousee New York Timesin bestseller -listalla ollut yhdysvaltalaisen kirjallisuuden professorin Adam Mansbachin *Nyt v---u nukkumaan* (suom. 2017). Kuvakirjamuotoinen teos näyttäytyy lapselle kutsuvana lastenkirjana, mutta se

on kuitenkin ulkomuodostaan huolimatta suunnattu aikuisille. Kirja tarjoaa vertaistukea vanhemmille, joiden lapsia on mahdotonta saada nukkumaan. Kirjan takakansiteksti kuuluu: ”*Nyt v—u nukkumaan, on pöksyt kasteleva kirja vanhemmille. Se kertoo siitä vaietusta kärsimyksestä, kun iltasadut on luettu eikä pikku kullannuru vieläkään nuku. Kirja sopii niin tuoreille, vanhoille kuin odottavillekin vanhemmille. Älä kuitenkaan lue sitä lapsellesi.*” (Mansbach, A., Cortés, R. & Lipponen, K. 2012). Näin ollen voidaan todeta, että lastenkirjalta vaikuttava kirja ei välttämättä sisältönsä puolesta sovellukaan lapsille.

Esimerkkinä pahennusta aiheuttaneista lastenkirjoista nostan esille Lastenkirjainstituutin vuonna 2013 kokoaman pahennusta herättäneiden lastenkirjojen näyttelyn. Tutustuin filosofian maisterin Minttu Tervaharjun vuonna 2017 kokoamaan näyttelyluetteloon. Luettelo sisälsi lyhyen esittelyn kaikista näyttelyssä esillä olleista kirjoista. Näyttelyssä oli esillä 56 kuvakirjaa ja lastenromaanien. Mukana näyttelyssä olleet kirjat oli valittu näyttelyyn, sillä ne olivat aikoinaan joutuneet julkisen kritiikin kohteeksi. Kirjoja oli sensuroitu tai jopa poltettu kirjarovioilla. Näyttelyn oli tarkoitus herätellä näyttelyvierasta pohtimaan, mikä hänen mielestään on lastenkirjallisuudessa sopivaa ja mikä taas sopimatonta esittää. Näyttely oli esillä Vanhan kirjallisuuden päivillä Sastamalassa 28.-29.6.2013 (Tervaharju, 2017, s. 1–3).

Kirjat olivat näyttelyssä esillä neljässä eri kategoriassa. Ensimmäisen kategorian teokset käsitelivät pelottavia aiheita, kuten esimerkiksi sotaa, väkivaltaa, kidnappausta ja kuolemaa. Kuolemaa käsitteleväksi kirjaksi näyttelyyn oli valittu myös Astrid Lindgrenin vuonna 1974 ilmestynyt teos *Veljeni, Leijonamieli* (Tervaharju, 2017). Toisessa näyttelyn osassa oli esillä ihmiskehoon liittyviä kirjoja. Kirjojen aiheina olivat muun muassa ihmisen kehon eri toiminnot. Kolmannessa osassa esillä oli aikuisten ja lasten elämän ristiriidoista kertovia kirjoja. Kirjat käsitelivät esimerkiksi avioeroa, uskottomuutta sekä päihteiden käyttöä. Yksittäisenä teoksena nostan esille näytillä olleen Lars Janssonin 1967 kirjoittaman teoksen *Muumit Torrelorcalla*. Kyseisessä kirjassa muumit pyrkivät hankkimaan itselleen huumausaineita (Tervaharju, 2017).

Näyttelyn neljännessä osassa esillä oli kirjoja, joiden aiheet liittyivät politiikkaan tai ideologioihin. Joukossa oli esimerkiksi rasistisia sekä kolonialistisia lastenkirjoja. Tässä kategoriassa oli ollut esillä myös Astrid Lindgrenin vuonna 1948 julkaisema *Peppi Pitkätossu Etelämerellä*. Kyseisen kirjan alkuperäispainoksessa käytettiin rasistisia ilmaisuja, jotka korjattiin poliittisesti korrektimpaan muotoon Kristiina Rikmanin vuoden 2007 suomennoksessa. Esillä tässä näyttelyn osiossa oli myöskin J.K. Rowlingin 1997 kirjoittama *Harry Potter ja viisasten*

kivi. Tervaharjun (2017) mukaan kyseinen kirja joutui huonoon maineeseen Yhdysvalloissa tiettyjen uskonnollisten tahojen yhdistettyä kirjassa esiintyvän noituuden saatananpalvontaan.

Kuvakirjoissa ja lastenkirjoissa yleisestikin on nähtävissä myös kauhuelementtejä. Myös jokin aikuisen mielestä turvallinen kirjan aihe voi olla lapselle pelottava. Heikkilä-Halttunen (2016) mukaan kuvakirjojen ja lastenkirjojen aiheet jäävät helposti elämään leikki-ikäisen mieleen. Herkät lapset kuitenkin oppivat säätämään pelottavan kirjan aiheuttamaa tunnetta. Jos jokin kirjassa oleva kuva on lapselle liian pelottava, saattaa lapsi sotkea pelottavan hahmon piiloon värikynillä tai asettua istumaan hieman kauemmas, jotta hän ei näkisi pelottavaa kuvaa. Jos lapsi reagoi kirjoihin hyvin tunnepitoisesti, ei hänen kehityksensä kannalta ole tarpeellista lukea hänelle ”liian” jännittäviä kirjoja. Kun lapsi ei ole vielä valmis kohtaamaan kaikkia tummia tunteitaan, liika kiirehtiminen voi tehdä tälle hallaa. Mikäli aikuisella on tiedossa lapsen olevan erityisen herkkä, olisi aikuisen hyvä tutustua kirjaan etukäteen selailemalla tai lukemalla se kokonaan. Myös kirjan lukutilanteella on merkitystä. Esimerkiksi nukkumaanmenoon liittyviä ”mörkökirjoja” on syytä lukea kirkkaassa päivänpaisteessa, nukkumaanmenohetken sijasta (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 59–60).

Kauhua esiintyy lapsille suunnatuissa kuvakirjoissa useissa muodoissa. Kauhua on kuitenkin mahdollista tulkita ja ymmärtää eri tavoin. Lapsille suunnattu kauhu voi pitää sisällään esimerkiksi hirviöitä, kummituksia, väkivaltaa tai painajaisia. Kauhun elementtejä voidaan kuitenkin esittää harmittomina, söpöinä, normaaleina tai voimaannuttavina. Kuinka nämä edellä mainitut kauhun elementit tulkitaan, riippuu täysin teoksen tulkitsijan tai tuottaneen tahon sosiaalisesta sijoituksesta ja teoksessa vaikuttavista tavoitteista (Ylönen, 2016, s. 6).

5 Yhteenveto

Tässä tutkielmani osassa kokoan yhteen tutkimukseni tulokset. Luontoaiheita on käsitelty lastenkirjallisuudessa kautta- aikain (Laakso, ym., 2011, s. 9–10.) Ensimmäiset lastenkirjat olivat kasvatuksellisia, myöhemmin alettiin kiinnittää huomiota myös lastenkirjojen taiteellisuuteen. Sadut ovat olennainen osa lastenkirjallisuuden historiaa, vanhimpia satuja olivat eläinaiheiset faabelit (Suojala & Karjalainen, 2001, s. 6).

Jo 1800- luvun kirjallisuudessa on nähtävissä huoli luonnon puolesta ja sen kanssa sopusuhtaisesta kanssaelämisestä (Laakso ym., 2011 s. 9–10). Nykylastenkirjallisuus luottaa lapsen kykyyn käsitellä vaikeitakin aiheita (Heikkilä-Halttunen, 2016) ja kirjoja kirjoitetaan lähes kaikista mahdollisista aiheista. Vuosituhannen vaihteessa tunnekasvatuksesta on tullut suosittu teema kuvakirjoissa (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 49–52). Nykyisissä lastenkirjoissa esiintyviä ympäristöaiheita ovat esimerkiksi turkistarhaus, eläintensuojelu, ympäristönsuojelu, kierrätys sekä ilmastonmuutos (Laakso ym., 2011 s. 10).

Lastenkirjoissa syvällisiä asioita voidaan tarkastella pinnallisen lapsekkaan raamin lävitse (Ylönen, 2014, s. 218). Myös Heininmaan (2011) mukaan sadunomaisen tarinan ja värikkäiden kiinnostavien kuvien sisään voidaan piilottaa opetus. Tällainen kirja vaikuttaa lapsen maailmankuvaan sekä asenteisiin. Ensimmäisten lapsille suunnattujen kirjojen tarkoitus oli opettaa, mutta nykypäivän kirjoissa tämä on muuttunut (Heininmaa, 2011, s. 144).

Lastenkirjallisuuden voidaan nähdä pitävän sisällään piilomerkityksen eli ”varjon”. ”Varjo” pitää sisällään syvällisen merkityksen, jota tarkastellaan lapsekkaan raamin lävitse (Ylönen, 2014, s. 218). Lastenkirjat sisältävät aina poliittisen tai opetuksellisen merkityksen (Laakso, ym., 2011) Poliitiikka ei näyttäydy kuvauksena puolueista tai äänestyksistä, vaan kyseessä on arjen politiikkaa käsitteleviä piilomerkityksiä (Riukulehto, 2001, s. 8–9).

Sopimaton lastenkirja voi esimerkiksi olla kirja, jota ei ole suunnattu lapsille. Kirjan ulkoasu tai sisältö voi olla lapsille sopimatonta ja voi olla vaikeaa selvittää kirjaa lukiessaan, soveltuuko se lapsille (Mustola, 2014). Kirja on lapselle sopimaton, jos lapsi ei ole valmis käsittelemään kirjan aihetta. Aikuisen tulee havainnoida lasta ja nähdä milloin aiheeseen voidaan tarttua. Lapsi saattaa hyötyä kriisitilanteessa päinvastaisen aiheisesta kirjasta (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 59). Pahennusta herättäneitä lastenkirjoja on ollut kautta- aikain, tällaisten kirjojen aiheita ovat esimerkiksi sota, väkivalta, avioero sekä rasismi (Tervaharju, 2017). Kirja voi olla

luettaessa lapselle liian pelottava. Lapsi oppii kuitenkin säätelämään kirjan herättämiä tunteuksiaan itse. Hän saattaa sotkea kynällä kirjassa olevan pelottavan kuvan, tai asettua kuuntelemaan tarinaa kauemmas. Jos lapsi reagoi kirjaan hyvin tunnepitoisesti, ei hänen kehityksensä kannalta ole hyödyllistä lukea kyseistä kirjaa (Heikkilä-Halttunen, 2016, s. 56–60). Kauhun elementtejä on nähtävissä lastenkirjallisuudessa, mutta ne saatetaan piilottaa esimerkiksi söpöyden taakse (Ylönen, 2016, s. 6).

Lastenkirjojen sekä kuvakirjojen käyttö tukee lapsen kehitystä useilla tavoilla. Kuvakirjojen lukeminen opettaa lasta tunnistamaan omiaan sekä muiden tunteita. Näin ollen hänen tunnetaitonsa ja sosiaaliset taitonsa kehittyvät. Lapsi oppii kirjoista empatiaa sekä hänen kielen kehityksensä edistyy. Realistiset- sekä täsmäkirjat tarjoavat tukea perheille ja lapsille arjen tilanteissa. Tällaisten kirjojen aiheita ovat esimerkiksi nukkumaan meneminen ja potalla käyminen. Realistisia- ja täsmäkirjoja on kirjoitettu myös erilaisiin kriisitilanteisiin ja avuksi pitkäkestoihin traumoihin. Lastenkirjat opettavat lapsille käsitystä oikeasta ja väärästä (Heikkilä-Halttunen, 2016 s. 49–52). Kirjan uudelleen lukeminen auttaa lasta laajentamaan omaa ymmärrystään ympäröivästä maailmasta ja sen ilmiöistä (Parkes, 1998, s. 45). Kirja on aina myös sitä lukevan aikuisen kirja, esimerkiksi kirjaston työntekijän, vanhemman sekä kasvattajan (Heikkilä-Halttunen, 2016).

6 Pohdinta

Kannan itse huolta ja stressiä luonnosta ja sen monimuotoisuuden vähentymisestä sekä ilmastomuutoksesta. Kuten aiemmin tutkimuksessani todettiin, myös päiväkotikäiset lapset kokevat stressiä (Kronqvist, 2011, s. 25). Olen kiinnostunut lasten ilmastohuolesta, joka voisikin olla mahdollinen jatkotutkimukseni aihe. Lapsen kyetessä tuntemaan stressiä, näen mahdollisena, että myös lapsi olisi kykeneväinen kokemaan jonkun tasoisoista huolta ympäristönsä puolesta. Näin ollen suunnatessani katseeni pro gradua ja mahdollista väitöskirjaa kohti koen kyseisen aiheen olevan sellainen, jota tutkimalla uudet tutkimustulokset olisivat mahdollisia.

Palatakseni tutkimukseni alkuperäiseen lähtökohtaan ja ajatukseen siitä, että ympäristökasvatuksen aiheista kirjoitetut lastenkirjat ovat mahdollisesti sopimattomia ja liian ahdistavia. Kuten tutkimuksessani totesin, kirjoitetaan lastenkirjoja useista ympäristökasvatuksen aiheista. Nämä aiheet voivat mielestäni olla joillekin lapsille ahdistavia. Heikkilä Halttusen (2016) mukaan lastenkirjoja kirjoitetaan vaikeistakin aiheista.

Tutkimukseni toteutettuani voin todeta, että on mahdollista, että kirja on lapselle sopimaton. Tätä määrittävät monet asiat. Lapsen aiempi tuntemus kirjan aiheesta sekä lapselle kirjaa lukeva aikuinen tuovat oman tulkintansa lukuhetkeen. Uskon, että esimerkiksi ilmastomuutoksesta kertovaa kirjaa voidaan lukea varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä. Lukevalla aikuisella tulee olla tietoa aiheesta, jotta kirjaa voidaan purkaa yhteisesti sen lukemisen jälkeen. Aikuisen on tärkeää vastata lasten kysymyksiin. Heikkilä-Halttusen (2016) mukaan varsinkin erityisen herkän lapsen vanhemman on syytä etukäteen tutustua kirjaan. Soveltaisin tätä ajatusta myös varhaiskasvatuksen arkeen. Kasvattajan tulisi etukäteen tutustua kirjoihin, joita tämä aikoo lapsiryhmässään käsitellä. Olen itse joutunut kirjaa lapsille lukiessani sensuroimaan tai muuttamaan kirjan tarinaa, kun sen kieli on ollut asiatonta tai loukkaavaa.

Tutkimusta tehdessäni opin, että kuvakirjasta puhuttaessa ei voida suoranaisesti olettaa, että kirja on lapsille suunnattu. Kirjallisuuden alalajeista sarjakuva on mielestäni varsin neutraali kategoria. Se ei herätä kuulijassa suoranaista miellelyhtymää siitä, onko kyseessä aikuiselle vai lapselle suunnattu teos. Toinen tällainen neutraali kategoria voisi mielestäni olla tietokirja, sillä niitä julkaistaan yhtä lailla lapsille kuin aikuisillekin. Vastakkaisena esimerkkinä termi romaani mielletään yleisesti ottaen aikuisille suunnatuksi kirjaksi.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka

Työni lopuksi pohdin tutkimukseni luotettavuutta sekä etiikkaa. Tutkimus onnistui mielestäni hyvin ja se vastasi asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Lastenkirjallisuutta on tutkittu todella paljon, joten tämän tutkimuksen tutkimustulokset voisivat olla myös laajempia. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tulisi Salmisen (2011) mukaan olla kevyt ja helppolukuinen. Tutkimus täytti nämä tunnuspiirteet ja sen lopputulos oli selkeä. Lähteisiin viitattiin Apa 6- ohjeiden mukaisesti ja toissijaisten lähteiden käyttöä vältettiin. Toissijaisia lähteitä kuitenkin työstä löytyy; koin oikeutetuksi käyttää näitä aineistoja sillä lainaukset sisälsivät viitatus tahon tekemää omaa analyysia jostakin asiakirjasta tai lastenkirjasta. Suurin osa tutkimuksessa käytetystä aineistosta oli julkaistu vuoden 2010 jälkeen. Näin ollen aineisto ei edustanut tiedeyhteisön ajankohtaisinta aallonharjaa, mutta ne olivat vuosikymmenten tarkkuudella osuvia. Jatkotutkimuksissani olen innostunut käsittelemään Hintikan (2011) interrogaatiomallia syvällisemmin toivoen Hintikan alkuperäisteosten aukeavat minulle tällöin paremmin.

Tässä tutkimuksessa käytetty narratiivinen kirjallisuuskatsaus voidaan Salmisen (2011) mukaan vielä itsessään jakaa kolmeen toteutustapaan. Näistä laajin on yleiskatsaus, jota useimmiten tarkoitetaan puhuttaessa narratiivisesta kirjallisuuskatsauksesta. Sen tarkoituksena on tiivistää aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja se auttaa ajantasaistamaan tutkimusaihetta. Tätä toimintatapaa on kuitenkin kritisoitu, sillä sen ei nähdä tarjoavan analyttistä tulosta. Narratiiviset kirjallisuuskatsaukset voidaan myös nähdä jokseenkin johdattelevina sekä puolueellisina (Salminen, 2011). Pohdin tutkimukseni kohdalla sen lopputulosta. Voidaanko tutkimustani pitää johdattelevana taikka puolueellisena? Mielestäni jokainen tutkimus kantaa mukanaan sen tehneen tahon ennakkokäsityksiä ja omia mielipiteitä. Aivan kuten tässä tutkimuksessa todettiin lastenkirjallisuuden sisältävän aina jonkinlaisen ”varjon” tai ideologian, jäin pohtimaan onko omassa tutkimuksessani nähtävissä tällaista ”varjoa” taikka piilomerkitystä. Pidän ympäristökasvatusta todella tärkeänä aiheena, niin varhaiskasvatuksessa kuin ylempien kouluasteiden aikana sekä suhtaudun ilmastoaiheisiin innokkaasti omassa elämässäni. Pohdin siis, onko työssäni nähtävissä oma asenteellisuuteni aiheittani kohtaan.

Tutkitun tiedon lopputulosten täysi yksimielisyys on tiedeyhteisössä harvinaista. Uusia havain-
toja ei omaksuta todeksi, ennen kuin alkuperäistä tutkimustuloksia tukevia samansuuntaisia tutkimuksia toteutetaan (Raivio, 2019, s.44). Lastenkirjojen ja ympäristökasvatuksen aiheita on tutkittu paljon. Koen näin ollen tutkimukseni olevan vaivatta toistettavissa. Tämä perustelee mielestäni tutkimukseni luotettavuutta. Koen, että tutkimukseni saavuttamat tulokset eivät ole

osaltaan urauurtavia tai uusia. En kuitenkaan ole löytänyt aiempia tutkimuksia, joissa käsittelemäni aiheet yhdistyisivät. Näin ollen lopputulokseni oli mielestäni raikas. Kuten tutkimuksen lähtökohdat- osiossa totesin, Salmisen (2011) mukaan kirjallisuuskatsaus kokoaa yhteen jo tehtyjen tutkimusten tuloksia ja näiden tulosten pohjalta on mahdollista saada uusia tutkimustuloksia. Näin ollen koen, että tutkimukseni nimenomaan kokosi tutkimiani aiheita yhteen.

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkimus koostuu useista pienistä päätöksistä. Näitä päätöksiä tehdessään tutkijan etiikka joutuu koetukselle. Tunnistaessaan eettiset kysymykset, hän kykenee luultavimmin eettisesti asialliseen lopputulokseen (Eskola & Suoranta, 1998). Tämä kirjallisuuskatsaus toteutettiin eettisiä periaatteita noudattaen. Lähdeviittaukset tehtiin asianmukaisesti ja aineistoa ei muunneltu tai muokattu tutkimuskysymyksiin tai menetelmään paremmin sopivaksi.

Lähteet

- Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E., & Tani, S. (2020). *Ympäristökasvatus: kestävän tulevaisuuden käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. (n.d.). Tampere: Vastapaino. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-035-6>
- Heikkilä-Halttunen, P. (2016). *Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen*. (2.p.). Jyväskylä: Atena Oy.
- Heikkinen, H. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). (s. 170–187). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heininmaa, E. (2011). Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Teoksessa Suojala, M. & Karjalainen, M. (toim). *Avaa lastenkirja*. (s. 142–163). Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Helenius, A. & Korhonen, R. (2008). *Pedagogiikan palikat: Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Hintikka, J., Hiipakka, J. & Vilkko, R. (2001). *Filosofian köyhyys ja rikkaus: Nykyfilosofian kartoitusta*. Helsinki: Art House.
- Hänninen, V. (2018). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). (s. 188–208). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jakkula, K. (2008). Ensimmäiset vuodet luovan lapsen kehityksen perustan. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.). *Pedagogiikan palikat: Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen*. (s. 33–50). Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Kaasinen, A. (2020) Ympäristökasvatus esi- ja alkuopetuksessa- löytöretkiä maailmaan. Teoksessa Kyrönlampi, T., Mäkitalo, K. & Uitto, M. (toim.) *Esi- ja alkuopetuksen käsikirja*. (s.129–150). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25(4).
- Karasma, K. & Suvilehto, P. (2014). *Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita: Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

- Kronqvist, E-L. (2011). Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s. 13–30). Jyväskylä: PS- kustannus.
- Laakso, M., Lahtinen, T. & Heikkilä- Halttunen, P. (2011). *Tapion tarhoista turkistarhoille: Luonto suomalaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Mansbach, A., Cortés, R. & Lipponen, K. (2012). *Nyt vittu nukkumaan*. Helsinki: Into.
- Marriott, S. (1998). Picture books and the moral imperative. Teoksessa Evans, J. (toim.). *What's in the picture? Responding to illustrations in picture books*. (s. 10-12). London: Paul Chapman Publishing Ltd.
- Metsämuuronen, J. (2003). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä* (2. uud. p. ed.). Helsinki: International Methelp.
- Moilanen, P. & Räihä, P. (2018). Merkitysrakenteiden tutkinta. Teoksessa Valli, R. & Aaltonen, J. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). (s. 51–72). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mustola, M. (2014). *Lastenkirja. Nyt*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Onnismaa, E-L. & Paananen, M. (2019) Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmatradition muotoutuminen Suomessa 1970-luvulta 2010-luvulle. Teoksessa Autio, T., Hakala, L. & Kujala, T. (toim.) *Siirtymiä ja ajan merkkejä koulutuksessa. Opetussuunnitelmatutkimuksen näkökulmia*. (s.189–220.) Tampere: Tampere University Press.
- Opetushallitus. (OPH) (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus. Haettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. (2014). Iloa ja ihmettelyä: Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Parkes, B. (1998). Nursery children using illustrations in shared readings and rereadings. Teoksessa Evans, J. (toim.) *What's in the picture? Responding to Illustrations in Picture Books*. (s. 44–57). London: Paul Chapman Publishing Ltd.
- Raivio, K. (2019). *Näytön paikka: Tutkimustiedon käyttö ja väärinkäyttö*. Helsinki: Gaudeamus.

- Rajala, A., Kemppainen, E., Lehtomäki, E. & Lipponen, L. (2020). Globaalikasvatus esi- ja alkuopetuksessa- kasvua toimijuuteen ja globaaliin vastuuseen. Teoksessa Kyrönlampi, T., Mäkitalo, K. & Uitto, M. (toim.) *Esi- ja alkuopetuksen käsikirja*. (s.269–288). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Riukulehto, S., Halmesvirta, A. & Pöntinen, K. (2001). *Politiikkaa lastenkirjoissa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1
- Suojala, M. & Karjalainen, M. (2011). *Avaa lastenkirja*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Tervaharju, M. (2017) *Tätä en lapselleni lue! Sensuuritapauksia ja paheksuttuja lastenkirjoja*. Näyttelyluettelo. Sastamala. Haettu osoitteesta <https://lastenkirjainstituutti.fi/2016/wp-content/uploads/2017/11/Tätä-en-lapselleni-lue-näyttelyluettelo-v250817.pdf>
- United Nations. (UN) (2015). *General Assembly. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015* [konferenssiesitelmä]. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York. Haettu osoitteesta https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
- Värri, V. (2018). *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Ylönen, S. (2014). Meidän maailmamme möröt ovat sisäpuolella. Teoksessa Mustola, M. (toim.) *Lastenkirja. Nyt*. (s. 217–240). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ylönen, S. (2016). *Tappeleva rapuhirviö- kauhun estetiikka lastenkulttuurissa*. (Väitöskirja, University of Jyväskylä). Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6552-5>